

نقد و بررسی تصویرسازی کتاب های حوزه حوادث و بلایا برای کودکان ۶ تا ۱۲ سال در ده سال اخیر ایران*

الهام محمدی نیا^۱، علی اکبر جهانگرد^۲، لیلا محمدی نیا^۳

^۱ کارشناسی ارشد پژوهش هنر، دانشکده هنر شیراز، شیراز، ایران،

^۲ استاد یار دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز

^۳ دکترای تخصصی سلامت در حوادث و بلایا، گروه سلامت در بلایا، دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی،

دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران

نویسنده مسئول:

الهام محمدی نیا

مجله علمی پژوهش در علوم انسانی و تحقیقات میان رشته ای (سال هفتم)
شماره ۲۳ / بهار ۱۴۰۰ / ص ۴۹-۶۰

چکیده:

مقدمه و هدف: تصویرسازی به عنوان یکی از شاخه هنرهای تجسمی در آموزش وانتقال اطلاعات به کودکان نقش مهمی را ایفا می کند. استفاده از شاخصه های تصویرسازی برای گروه سنی ۶ تا ۱۲ سال، تصاویری را خلق می کند که در زمینه های علمی و آموزشی، همچنین کسب مهارت هایی جهت پیشگیری عوارض ناشی از حوادث و بلایای طبیعی کمک زیادی به کودکان می کند. این مقاله برآن است که با شناسایی کتابهای تصویرسازی حوزه حوادث و بلایا مولفه های تصویرسازی را استخراج نماید.

روش: این پژوهش یک مطالعه کیفی از نوع توصیفی- تحلیلی است. که به بررسی تصویرسازی های کتاب های آموزشی کودکان، با رویکرد آموزش حوادث و بلایای طبیعی، شناخت و راههای پیشگیری از عوارض ناشی از این بلایا پرداخته است. با مراجعه به سازمانها و نهادهای ذی ربطی که در این زمینه فعالیت دارند، نمونه ها جمع آوری شده و با اصول هنری و شاخصه های تصویرسازی این گروه سنی تطبیق داده شده است.

بحث و نتیجه گیری: تصویرسازی کتاب های آموزشی ای که درحوزه حوادث وبلایا بسیار محدود می باشد. ضروری است تصویرسازی ها با توجه به ضوابط هنری و بر مبنای گروه سنی کودکان و مولفه های تاثیرگذار هنری انجام شود تا از کیفیت بالاتری برخوردار شود.

کلیدواژه: کودک، تصویرسازی، کتاب، حوادث و بلایای طبیعی

مقدمه

هنر می تواند مهارتی برای تربیت و آموزش باشد. از طرفی هنر ابزاری برای آموزش به ویژه معلمان است. (فرون^۱، ۲۰۱۸، ۲۴). تصویرسازی یک اثر خلاقانه هنر تصویری است که جزء شاخه های هنرهای تجسمی به شمار می آید والقا کننده یک مفهوم یا روایت با فرم بصری است؛ فرم بصری آن می تواند با توجه به نوع و مضمون روایت، با انواع تکنیک ها شکل گیرد. (جلال کمالی، ۱۳۹۸). امروزه بیشترین کاربرد این هنر در کتاب های کودکان و نوجوانان می باشد. (صفاری، ۱۳۹۳، ۷۶) تصویرسازی و مفاهیم تصاویر ایجاد شده در آموزش به کودکان بسیار مؤثر است. کودکان با خواندن و در عین حال دیدن تصاویر زیبا، جذاب یک کتاب علمی-آموزشی و روش ارائه خلاق آن، مشتاق تر شده و آموزش برای آنها دلنشین تر خواهد شد. (صفاری، ۱۳۹۳، ۷۸). تصویرسازی با توجه به گروه سنی و متن آموزشی قابل تغییر می باشد که می تواند برای آموزش صحیح کمک مناسبی باشد.

بروز رخدادهای طبیعی در دنیا، مانند زلزله، سیل و... آسیب های مالی و جانی زیادی را در سال های اخیر به بشر وارد کرده است. امروزه اهمیت آموزش بلایا در برنامه های عملیاتی با رویکرد کاهش خطر و بلایا، ایجاد تاب آوری که می تواند سطح آسیب پذیری و اثرات ناگوار و مخرب حوادث را کاهش دهد. (میرزایی، ۱۳۹۵)

در حقیقت در هر حادثه و بلا، کودکان در معرض آسیب بیشتری هستند و توانایی کمک گرفتن و مراقبت سلامتی را ندارند. در بیشتر بلایا، بین یک سوم تا نیمی از کشته شدگان را کودکان تشکیل می دهند (خرم منشی، ۲۰۱۷)

هر ساله حوادث زیادی در اقصی نقاط جهان رخ می دهد، ایران نیز یک کشور بلاخیز است واز این مخاطرات در امان نبوده و در نتیجه رخداد حوادث و بلایای طبیعی و انسان ساخت متضرر از دست دادن عزیزان زیادی می شود. در این بین کودکان بعنوان گروه آسیب پذیر که در برخی موارد مغفول واقع می شوند بیش از دیگران از رخداد این مخاطرات آسیب می بینند. این در حالی است که با آموزش کودکان می توان تاب آوری آنها را نسبت به مخاطرات طبیعی افزایش داد. تا در هنگام رخداد حوادث و بلایا نه تنها کمتر آسیب ببینند چه بسا بتوانند باعث آسیب کمتر همسالان و خانواده خود شوند (محمدی نیا، ۱۳۹۶).

باتوجه به اینکه آموزش به عنوان زمینه ای برای رشد همه جانبه و تربیت کودک می باشد و نقش بسیار مهمی در آمادگی کودکان در برخورد مناسب هنگام رخداد حوادث و بلایا دارد و از طرفی هنر به عنوان یک ابزار آموزشی پر کاربرد برای گروه سنی ۶ الی ۱۲ سال، می تواند در آموزش کودکان بسیار مؤثر باشد؛ این مقاله برآن است تا با استفاده از هنر تصویرسازی، در زمینه آموزش حوادث و بلایا به کودکان و بیان اشکالات و ایراد ها و نواقص کتاب های چاپ شده در این زمینه، راهکارهایی را برای ارائه آثار تصویری مناسب با درک و گروه سنی کودکان در جهت آموزش قبل از وقوع حوادث و پیشگیری از بلایای احتمالی ارائه دهد.

روش:

این پژوهش یک مطالعه توصیفی - تحلیلی است. در حالت توصیفی این پژوهش وضعیت موجود تصویرسازی های انجام شده در ده سال گذشته برای کودکان مورد بررسی قرار گرفته و طبق نمونه های جمع آوری شده به توصیف روند تصویرسازی برای کودکان و تعریف آن دررده های سنی مختلف از نظر صاحب نظران و متخصصین پرداخته است. ویژگی ها و صفات تصویر سازی خوب همراه با المان های تصویری برای هر دوره بصورت جدول بیان شده است. این مطالعه، با رویکرد تحلیل محتوای قراردادی انجام شد. شاخص ها و معیارهای الزامی که در طراحی کتاب کودک باید مد نظر متخصصین قرار بگیرد از مقالات، کتاب ها و مستندات چاپ شده استخراج گردید.

شیوه جمع آوری اطلاعات

روش نمونه گیری در این پژوهش بر اساس نمونه های موجود و در دسترس بوده است که با مراجعه به مراکز مرتبط با بلایای طبیعی بصورت حضوری جمع آوری شده است. بعلاوه مرورمتون، مقالات، پایان نامه های در پایگاه های اطلاعاتی معتبر و کتب چاپ شده در رابطه با موضوع پژوهش جمع آوری و مورد بررسی قرار گرفت. کلیه مجلات، کتب آموزشی کودکان در حوزه ایمنی، حوادث و بلایا از سازمان های متولی حوزه کودکان و حوادث و بلایا اعم از جمعیت جوانان هلال احمر، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان پیشگیری و مدیریت بحران، سازمان

¹froun

آموزش و پرورش جمع آوری گردید. تیم پژوهش با چک لیست طراحی شده از مولفه ها بر مبنای مرور متون سیستماتیک مقالات داخلی و خارجی به نقد و بررسی کتاب های حوزه حوادث و بلایا پرداخته است.

یافته ها

اغلب کتاب های چاپ شده در حوزه آموزش حوادث و بلایای طبیعی برای گروه سنی بزرگسال است. تعداد محدودی کتابهای تصویری برای گروه سنی کودک وجود دارد. اکثر کتاب ها و کتابچه ها بر متن بیش از تصویر تاکید دارند.

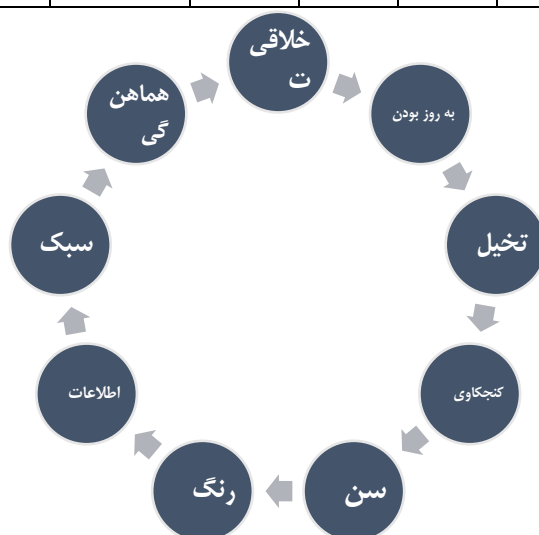
آموزش کاربردی برای کودکان ۶ تا ۱۲ سال در زمینه پیشگیری از حوادث و بلایای طبیعی توجه زیادی نشده است. در نهایت تعداد نمونه های مرتبط ۱۲ کتاب تصویری مرتبط با گروه سنی ۶ تا ۱۲ سال یافت شد که ۲ مورد از این کتاب ها خارجی بوده و توسط تصویرسازان غیر ایرانی طراحی شده اند. ۸ مجله از سری مجلات ماه مهربان ویژه کودکان از انتشارات سازمان جوانان هلال احمر نیز می باشد. تاریخ چاپ آنها از سال ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۹ می باشند. تصویرساز و طراح کتاب ها همگی ایرانی بودند.

جدول ۱: نقد و بررسی تصویرسازی کتاب های حوزه حوادث و بلای کودکان در ده سال اخیر ایران

نام و تصویر	فرم	بافت	حجم بصری	ترکیب بندی	رنگ	تزیینات	نسبت متن به تصویر	ارتباط بین متن و تصویر	رزیابی کلی
کتاب آموزشی اصول امدد و نجات	ضعیف	هاشور های جذبی خطی	سایه پردازی فیگورها	ضعیف	بدون رنگ	ندارد	برابر	جداسازی متن و تصویر	ضعیف
ماهنامه ماه مهربان	متنوع	مناسب	استفاده شده	مناسب	متنوع مناسب با گروه سنی کودک	مناسب	متناسب	رعایت شده	عالی
من قهرمان ایمنی هستم	محدود	بسیار کم	سایه پردازی رنگی	ضعیف	متنوع مناسب با گروه سنی کودک	محدود	زیاد	وجود ندارد	متوسط

۴		مراقبت از کسانی که دوستشان داریم	محدود	بسیار کم	سایه پردازی رنگی	ضعیف	مناسب با گروه سنی کودک	محدود	متوسط	وجود ندارد	متوسط
۵		ایمنی در آتش	غیر اصولی	ندارد	ندارد	ضعیف	نامتناسب	ندارد	متوسط	وجود ندارد	ضعیف
۶		شناخت مخاطرات و آمادگی	متنوع	محدود	سایه پردازی رنگی	مناسب رعایت پرسپکتیو	مناسب با گروه سنی کودک	محدود	برابر	وجود ندارد	متوسط
۷		دادرس	محدود	ندارد	ندارد	مناسب رعایت پرسپکتیو	نا مناسب رنگهای کمرنگ و سرد	ندارد	بسیار زیاد	وجود ندارد	متوسط
۸		ایمنی در خیابان	ضعیف	محدود	محدود	پرسپکتیو در برخی صفحات	نا متناسب	ندارد	زیاد	وجود ندارد	ضعیف
۹		ایمنی در خانه و طبیعت	ضعیف	ندارد	ندارد	ندارد	نا متناسب	ندارد	زیاد	وجود ندارد	ضعیف

۱۰		دوستانه	متنوع	محدود	سایه های رنگی	ضعیف	متوسط	کم	برخی صفحات زیادو برخی کم	متن در بین عناصر تصویری	ضعیف
۱۱		زلزله آمد خانه تکان خورد	متنوع	بسیار کم	ساده پردازی بسیار کم	متناسب با متن	متوسط	متوسط	متناسب	متن در بین عناصر تصویری	متوسط
۱۲		بازآوری و بازگردانی بازیافت	متنوع	مناسب	سایه پردازی های رنگی مناسب	متناسب	مناسب با گروه سنی	متن اسب	متناسب	همنشینی متن و تصویر	عالی
۱۳		ماجرای عمو زلزله و سگ شگفت انگیز تیز بین	محدود	بسیار کم	سایه پردازی محدود	متوسط	زمینه سفید استفاده حداقل از رنگ	ندارد	زیاد	ندارد	متوسط

نمودار ۱: معیارهای تصویرسازی مناسب برای کتب و مستندات کودکان (۶ الی ۱۲ سال) در زمینه حوادث و بلایا

بحث: مطابق نتایج حاصل از مرور متون مستندات و نقد و بررسی محتوای کتاب های چاپ شده در حوزه حوادث و بلایا برای کودکان نشان داد، ویژگی های تصویرسازی، وضعیت نمونه ها به شرح ذیل می باشد.

بر اساس مستندات مشاهده شده معیارهای تصویرسازی مناسب شامل: اصل خلاقیت در تصویرسازی (قایی، ۱۳۸۳)؛ اصل به روز بودن؛ حس کنجکاوی (قایی، ۱۳۸۳)؛ توجه به رنگ (ایتن، ۱۳۹۷) -در واقع عنصر رنگ در تصویرسازی کتاب کودک در جذب و روند یادگیری کودکان نقش اساسی دارد. (کومینس، ۱۳۷۷) کودکان رنگهای شاد، تمیز، پخته، جافاده وخالص را دوست دارند. رنگهای تیره، چرک مرده، وخفه برای کودک دافعه دارد. استفاده از تضاد رنگی و کنتراست رنگی نیز برای جذابیت بصری آثار مفید می باشد. (واقفی، ۱۳۸۳) -تخیل برانگیز بودن تصویر (رون، ۱۳۸۳)، هماهنگی تصویر با متن (قایی، ۱۳۹۰)، سبک در تصویرسازی (نودلن، ۱۳۸۰، ۹۱)، افزایش اطلاعات (برزگر، ۱۳۹۶)، گروه سنی (واقفی، ۱۳۸۳). در واقع کتاب های تصویری کودکان، باید علاوه بر پویا و نوگرا بودن از کلیشه سازی ها دوری کرده و مفاهیم اجتماعی را بیان کند و پاسخگوی حس زیبا شناسی کودک باشد. (برزگر، ۱۳۹۶) بهترین افراد برای تصویر کردن و نوشتن برای کودکان کسانی هستند که روحیه بچه ها را دارند. آدمهای بسیار صاف و ساده که پیچیدگی ای ندارند و تاریکی کمتری دارند. (مثقالی، ۱۳۸۱، ۴۵)

• مهمترین شاخصه های تصویری موجود در تصویرسازی های کتاب های آموزشی برای کودکان ۶ الی ۱۲

تصویرسازی های کتاب کودک برای جلب توجه و نظر کودکان و در جهت درک بیشتر و عمیق تر مفاهیم هست. با استفاده از تنوع فرم و رنگها باید تصاویر غنی، جذاب و دلنشین باشند. همچنین تصاویر باید با متن همخوانی داشته و دشواری های متن را آسان سازد. تا با این هماهنگی متن و تصویر موضوع در ذهن کودک ثبت شده و درک مفاهیم برای آنها راحت تر گردد. برانگیختن کنجکاوی فراگیر، کمک به پرورش قوه ی تخیل کودک و تقویت روحیه ی شاعرانه ی کودکان همگی از شاخصه های تصویری است که تصویرگران کتاب کودک باید از آنها اطلاع داشته و در آثار خود بکار بگیرند.

بکارگیری این شاخص ها باعث ایجاد و تقویت تمایلات هنری کودک، در جهت برانگیختن ذوق هنری آنان است. کودکان تشویق به مطالعه می شوند و فضای مناسبی برای بیان موضوعات و مفاهیم ضروری از جمله حوادث طبیعی، کسب مهارت های زندگی و مفاهیم پیچیده، فراهم می سازد. تصویرسازی خلاقانه، با توجه به در نظر گرفتن شاخص های هر گروه سنی، باید بتواند فضای مناسب تصویری را ایجاد نماید.

• وضعیت نمونه های تصویری کتاب آموزشی موجود در تصویرسازی محتوای کاهش خطر بلایا برای کودکان ۶ الی ۱۲

سال

با توجه به نمونه های جمع آوری شده از تمامی ارگان هایی که در حوادث و بلایای طبیعی و ستاد بحران فعالیت دارند مانند: سازمان هلال احمر، آموزش و پرورش، وزارت بهداشت، سازمان پیشگیری و مدیریت بحران، وزارت علوم، تمامی کتابهای آموزشی چاپ شده برای گروه کودک، علاوه بر تعداد کم و انگشت شمار بودن نمونه ها، اغلب دارای تصاویر محدود و گاها چیدمان عکس و تصویر بوده و دارای کیفیت بسیار پایینی هستند. بجز دو مورد، در بقیه نمونه ها دارای ارزش هنری نبوده و هیچ اهمیتی به کیفیت تصاویر به کار رفته شده و اصول هنری برای این گروه سنی داده نشده است.

بررسی نمونه های جمع آوری شده نشان داد که در تعداد بسیار کمی از کتابها اصول اولیه تصویرسازی مطابق با سن کودک بکار گرفته شده است. اغلب کتابها بدون توجه به کیفیت ظاهری در چاپ و اصول و شاخصه های تصویرسازی و نیازهای گروه سنی تعیین شده مخاطب در کتاب، به چاپ رسیده اند.

بیشتر کتابهای چاپ شده در بررسی حوادث و بلایا و راه های آموزشی در جهت پیشگیری و کاهش عوارض ناشی از آنها برای گروه بزرگسال بوده و در ده سال گذشته، با توجه به حوادث اتفاق افتاده در کشور عزیزمان ایران و لزوم آمادگی همه گروه های سنی در برابر این خطرات طبیعی، کمتر توجهی به گروه کودک و آموزش او در زمینه کتابهای آموزشی و چاپ کتب مربوطه شده است.

در بررسی انجام شده شاهد حجم بسیار پایین این منابع و نمونه های تصویری کار شده برای گروه سنی کودکان، هستیم. اگرچه این آموزش ها مهم و حیاتی بوده و مورد نیاز کلیه مردم جامعه است. بطور مثال وقوع سیل در فروردین سال ۱۳۹۷ در شهر شیراز جان چندین نفر از همشهروانمان را به علت نداشتن آگاهی کافی از نحوه مواجهه با این بلای طبیعی و آموزش لازم در هنگام گرفتار شدن در جریان سیل به خطر انداخت. بدین صورت که اگر میزان آب جاری در هنگام وقوع سیل به بیش از ۲۵ سانتی متر برسد احتمال غرق شدن افراد و حتی شناور شدن

ماشین ها و همراه شدن در مسیر سیل وجود دارد. متأسفانه تنها همین یک مورد باعث کشته شدن چندین نفر در این حادثه شد که نتیجه عدم آگاهی و آموزش لازم بود.

لذا چنانچه قبلاً هم اشاره شد می توان با آموزش این موارد جزئی به کودکان از طریق تصاویر و همچنین تصویرسازی های گویا و اصولی، کودکانی توانمند تربیت کرد. چرا که آنها خود به عنوان معلمان جامعه، این آموزش ها را به پدر و مادر و خانواده و در نهایت جامعه انتقال می دهند."

• پیشنهادهای کاربردی در تصویرسازی محتوای کاهش خطر بلایا برای کودکان ۶ الی ۱۲ سال

"تصویرسازی های انجام شده در زمینه کتاب های کودک دارای پیشینه قابل اتکایی است که توسط هنرمندان مطرحی انجام گرفته است و بسیاری از اصول مورد نیاز به گروه سنی کودک در آنها اجرا شده است. اما بیشتر این آثار بر روی ادبیات، شعر و داستان هست. (طالع، ۱۳۹۶) لذا کمتر توجهی به کتابهای آموزشی از جمله حوادث و بلایای طبیعی که هر ساله جان چندین نفر را گرفته و یا در معرض خطر قرار داده، شده است. اگر ما کودکان را با آموزش های تصویری، که علاوه بر جذابیت بصری و ایجاد حس لذت و کنجکاوی در آنها می شود، به آنها آگاهی هم داده و توانمند سازیم. کودکانی پرورش خواهیم داد که نه تنها برای بقا و حفظ خود در لحظه بروز بلایا اقدام خواهند کرد، بلکه به دیگران از جمله خانواده خود نیز کمک خواهند کرد. چنانچه کودک ۶ ساله ای در حادثه زلزله کرمانشاه با آگاهی از آموزش تصویری مقاومت در برابر زلزله، که با تصویر در محیط آموزش دیده بود، بارفتن زیر میز و بردن مادرش به همراه خود، جان خود و مادر را نجات داد.

کودکان در گروه سنی ۶ تا ۱۲ سال گرچه توانایی خواندن و نوشتن را دارند، اما هنوز به تصویر متکی هستند و نمی توان جذابیت بصری و نگاه تصویر مدار آنها برای انتخاب کتاب یا القای بهتر مفاهیم آموزشی از طریق تصویر را برایشان نادیده گرفت. (ابراهیمی، ۱۳۶۷) پس نیاز به کتابهایی با کیفیت مناسب تراز بعد تصویرسازی و همچنین تکنیک چاپ در زمینه آموزش و پیشگیری حوادث و بلایا، در دنیای امروز به عنوان یک ضرورت شناخته شده است که باید به آن توجه بیشتری کرد.

نتیجه گیری

به نظر می رسد آموزش های مهم و حیاتی برای پیشگیری از حوادث هنوز در کشور ما صورت نگرفته است. یا هنوز بصورت جدی به آنها پرداخته نشده است و تصویرگران کتابهای کودک بیشتر تخصص و زمان خود را بر روی ادبیات کودک متمرکز کرده اند و در زمینه های آموزشی مورد بحث این پژوهش یعنی کتاب های آموزشی برای شناخت و پیشگیری از حوادث و بلایای طبیعی و نحوه مواجهه با آنها، کارهای حرفه ای و تاثیرگذاری صورت نگرفته است. تنها فعالیت مداوم نهادهای مربوطه در جهت آموزش به کودکان مانند هلال احمر، مانور زلزله هر ساله ای است که در مهد کودک ها و مدارس برگزار می شود به همراه ارائه پوسترها و کتابچه های محدود است.

از بین نمونه های جمع آوری شده از سازمانها و نهاد های ذی ربط، که گام موثری در راه آموزش علمی کودکان در راستای این پژوهش برداشته است، می توان به نهاد هلال احمر اشاره کرد. مجموعه مجله های ماه مهربان از جمله نمونه های جمع آوری شده ای است که در تمامی شماره های آن اصول تصویر سازی مناسب برای گروه سنی کودکان در آنها رعایت شده است. علت این امر ارتباط نزدیک تر و موثرتر این سازمان و ارتباط مستقیم نیروهای امداد هلال احمر با سوانح مختلف از جمله بلایای طبیعی است. دادن آگاهی قبل از وقوع هر حادثه ای به عنوان یک نیاز جامعه، و متمرکز شدن بر آن، بیش از دیگر نهاد ها مورد توجه سازمان هلال احمر قرار گرفته است. لذا به چاپ و انتشار منابع تصویری مانند کتاب ها و مجلات تصویری اهمیت ویژه ای داده شده و این هدف توسط متخصصین تصویر ساز به اجرا درآمده است.

بطور کلی باید بیان کرد که تنها ده درصد از نمونه های جمع آوری شده دارای تصویر سازی های قابل توجه و مطابق با اصول تصویر سازی کتاب کودک است. لذا پیشنهاد می گردد متولیان حوزه حوادث و بلایا با تیم متخصص گروه هنر در تصویر سازی برای تولید محتوای آموزشی اقدام نمایند.

این مقاله از پایان نامه با عنوان "شناسایی مولفه های آموزشی در تصویر سازی کتاب، با موضوع کاهش خطر بلایای طبیعی برای کودکان ۶ تا ۱۲ سال در ده سال اخیر ایران" استخراج شده است. نویسنده اول: الهام محمدی نیا. استاد راهنما: جناب آقای دکتر علی اکبر جهانگرد از دانشگاه شیراز. استاد مشاور: سرکار خانم لیلا محمدی نیا از دانشگاه علوم پزشکی شیراز.

فهرست منابع فارسی

- البرزی، محبوبه (۱۳۹۴) بررسی رابطه‌ی نگرش به خلاقیت و خلاقیت اجتماعی در کودکان با واسطه گری هسته کنترل؛ فصل نامه علمی-پژوهشی؛ دانشگاه شاهد؛ سال ۲۲؛ دوره جدید شماره ۶؛ بهار و تابستان ۱۳۹۴.
- محمدپور، آیت الله (۱۳۸۲) تاثیر آموزش هنر در مدارس ابتدایی
- صفاران، الیاس، رحمتی، زهرا (۱۳۸۹) بررسی کاربرد هنر در سرگرمی خلاق کودکان، دانشگاه پیام نور، تهران
- احمدی، پروین، کشاورز، سما (۱۳۹۷) جایگاه آموزش شهروندی و حقوق شهروندی در برنامه درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی؛ مجله اخلاق زیستی؛ ویژه نامه حقوق شهروندی؛ پاییز ۱۳۹۷
- سیفی، ندا، بلخاری قه‌ی، حسن، محمد زاده، مهدی (۱۳۹۶) تاملی در رابطه ی استاد و شاگردی در آموزش هنرها با تاکید بر نظام سنتی؛ مجله نگره؛ شماره ۲۲؛ تابستان ۱۳۹۶؛ علمی-پژوهشی
- (ISC)؛ صص ۳۲-۴۵
- آهنگری کلایی، زهرا، رهبری، فاطمه، سروری، فریبا، بررسی مقایسه ای آموزش هنر در دوره ابتدایی در ایران و ژاپن، کنفرانس ملی دانش و فناوری روانشناسی، علوم تربیتی و جامع شناسی ایران، (۱۳۹۵)
- مهدوی، افسانه (۱۳۸۶) کاربرد هنر در آموزش؛ مجله رهپویه هنر؛ پاییز ۱۳۸۶؛ شماره ۳؛ صص ۲۸-۳۸
- یوسفی افراشته، مجید، شیخی فینی، علی اکبر، مظفری صالح، سلطان حسین (۱۳۹۱) تاثیر آموزش هنر در پرورش خلاقیت دانش آموزان؛ مجله علوم تربیتی؛ دانشگاه شهید چمران اهواز؛ بهار و تابستان ۱۳۹۱؛ دوره ششم؛ شماره ۱؛ صص ۴۷-۶۶
- یوسفی، آزاده، شادمهری، نیلوفر (۱۳۹۸) ضرورت آموزش طراحی کودک محور در رشته طراحی صنعتی؛ فصلنامه علمی پژوهشی دانشگاه هنر؛ شماره ۲۴؛ تابستان ۱۳۹۸؛ صص ۴۹-۶۳
- عزیزی، زهره، صفاری نیا، مجید، زعفریان، رضا، علیپور، احمد (۱۳۹۸) تاثیر بسته آموزش کار آفرینی بر خلاقیت و اعتماد به نفس کودکان پیش دبستانی؛ مجله توسعه کار آفرینی؛ دوره ۱۲؛ شماره ۲؛ تابستان ۱۳۹۸؛ صص ۲۶۱-۲۸۰
- امینی، محمد (۱۳۹۶) نقدی بر کتاب برنامه درسی و آموزشی هنر در آموزش و پرورش؛ پژوهش نامه انتقادی متون و برنامه های علوم انسانی؛ پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی؛ سال هفدهم؛ شماره ۶؛ آذر ۱۳۹۶؛ صص ۱-۲۱
- اثنی عشری، ندا، فولاد چنگ، محبوبه، دریا پور، الهه (۱۳۹۶) اثر بخشی آموزش خلاقیت با استفاده از لگوبر اعتماد به نفس و توانایی حل مساله کودکان پژوهش های علوم شناختی و رفتاری (علمی-پژوهشی)؛ سال هفتم؛ شماره ی دوم؛ پیاپی (۱۳)؛ پاییز و زمستان ۱۳۹۶؛ صص ۲۳-۳۸
- صفی پور، منا، حمیلی، پروین (۱۳۹۲) تصویر گری در کتاب کودک و تاثیر آن در رشد و خلاقیت ذهن کودک؛ فصلنامه تحلیلی پژوهشی؛ زمستان ۱۳۹۱؛ بهار ۱۳۹۲؛ شماره ۸؛ کتاب مهر؛ صص ۱۹۸-۲۰۹
- زمانی بابگهری، فاطمه (۱۳۹۳) بررسی سبک آستره (انتزاعی) در تصویرسازی کتاب کودک؛ پیکره دو فصل نامه؛ دانشکده هنر؛ دانشگاه شهید چمران اهواز؛ شماره ششم؛ پاییز و زمستان ۱۳۹۳؛ صص ۵۶-۶۲
- غنی پارسا، مهدی (۱۳۹۰) آموزش هنر در مدارس؛ رشد؛ آموزش هنر؛ دوره نهم؛ شماره ۱؛ پاییز ۱۳۹۰؛ صص ۱۸-۲۲
- ساروتیس، دانیل، پیک، راجر (۱۳۸۲) چارچوب تحقیق در بلایای طبیعی؛ ترجمه دکتر اسعد نیک آیین؛ فصل نامه رفاه اجتماعی؛ سال سوم؛ شماره ۱۱؛ صص ۲۱۷-۳۴۲
- نجارزاده، آزاده، افتخاری، عادل، سادات، سید جواد، عزیزی، مریم، میرزایی، مریم (۱۳۹۸) نگرانی ها و نیاز های تغذیه ای پس از وقوع بلایای طبیعی؛ فصل نامه علمی پژوهشی ابن سینا؛ اداره بهداشت امداد و درمان ناجا؛ سال ۲۱؛ شماره سوم؛ پاییز ۱۳۹۸؛ مسلسل ۶۸
- استوار ایزدخواه، یاسمین، احمدی، محمد حسن (۱۳۹۰) ترویج فرهنگ ایمنی در برابر زلزله در ایران از طریق آموزش کودکان به وسیله شبیه سازها؛ پژوهش نامه زلزله شناسی و مهندسی زلزله؛ سال چهارم؛ شماره سوم و چهارم؛ پاییز و زمستان ۱۳۹۰؛ صص ۵۵-۶۳
- فدوی، سید محمد (۱۳۸۴) ویژگی های هنر تصویر سازی؛ نشریه هنرهای زیبا؛ شماره ۲۴؛ زمستان ۱۳۸۴؛ صص ۸۹-۹۶

- صفاری، سمیرا (۱۳۹۳) بررسی ساختارهای تصویرگری کتاب کودک و نوجوان؛ نشریه چیدمان؛ سال سوم؛ شماره ۷؛ پاییز ۱۳۹۳؛ صص ۷۶-۸۳
- سوری، حمید (۱۳۹۲) مصدومیت عمدی و غیر عمدی: نگاهی سلامت محور؛ مجله تخصصی ارتقاء ایمنی و پیشگیری از مصدومیت‌ها؛ دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی؛ دوره ۱؛ شماره ۱؛ بهار ۱۳۹۲؛ صص ۱-۱۱
- گودمن، رابین (۱۳۸۲) یاری رساندن به کودکان پس از بلایای طبیعی؛ ترجمه و تلخیص دکتر نعمت الله بابایی؛ فصل نامه رفاه اجتماعی؛ سال سوم شماره ۱۱؛ صص ۱۶۳-۱۷۳
- رابینز، استیفن پی (۱۳۹۲) رفتار سازمانی مفاهیم نظریه ها کاربردها؛ مترجمان دکتر علی پارسایان و دکتر سید محمد اعرابی؛ انتشارات دفتر پژوهش‌های فرهنگی؛ چاپ چهاردهم؛ جلد سوم سازمان، فصل ۱۶
- براری، فرج (۱۳۹۲) تصویرسازی کتاب کودکان مروری بر آثار دهه ی سی تا هشتاد؛ فصل نامه تحلیلی پژوهشی کتاب مهر؛ تابستان ۱۳۹۲؛ شماره نهم؛ صص ۸۴-۹۳
- برزگر، داوود، ابریشمی، سید مسعود، تهمتن مقدم، حمید (۱۳۹۶) تصویرگری کتاب کودک و نقش آن در گسترش ابعاد ذهنی و شخصیتی معنوی کودکان؛ دانشگاه تهران؛ هشتمین کنفرانس بین المللی روان‌شناسی و علوم اجتماعی؛ تیرماه ۱۳۹۶
- ویژگی‌ها و اصول تصویرگری کتاب آموزشی مجموعه راهنماهای تولید کتاب‌های آموزشی-۲۶؛ سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی؛ دفتر انتشارات کمک آموزشی تابستان ۱۳۸۳
- عباسی، علی (۱۳۸۲) روش‌شناسی و پژوهش؛ مجله پژوهش؛ مهر و آبان ۸۲؛ شماره ۲
- جلال کمالی، فریده (۱۳۹۸) مبادی مباحث کارشناسی طراحی گرافیک در ارتباط تصویری تصویرسازی، انتشارات فاطمی
- طالع، سعید، علی محمدی اردکانی، جواد (۱۳۹۶) تحلیل تاثیر مبانی روان‌شناسی در تصویرسازی کتاب‌های آموزشی کودکان (گروه سنی الف)؛ مجله هنرهای زیبا-هنرهای تجسمی؛ دوره ۲۲؛ شماره ۱؛ بهار ۱۳۹۶؛ صص ۱۵۱-۱۶۲
- میرزایی، سمیرا (۱۳۹۵) طراحی و روان سنجی ابزار سنجش تاب آوری مدارس در برابر حوادث و بلایا
- خرم منش، امیر (۲۰۱۷) Bull Emery Trauma؛ مقاله مجله ضرورت آموزش در حوزه حوادث و بلایا برای کودکان و نوجوانان
- ابراهیمی، نادر (۱۳۶۷) مقدمه‌ای بر مصورسازی کتاب کودکان؛ انتشارات آگاه؛ تهران؛ صص ۳۴-۳۷
- زمانی، فاطمه، کومینس، جولی (۱۳۷۷) هفت روش برای تصویرگری کتاب کودک (شیوه‌های پیشنهادی جولی کومینس، رییس انجمن کاله کات برای تصویرسازی در کتاب‌های کودکان) پژوهش‌نامه ادبیات کودک و نوجوان؛ بهار ۱۳۷۷؛ شماره ۱۱ و ۱۲؛ صص ۲۸-۳۳
- رون، سید امیر، حدادی، فاطمه (۱۳۸۳) ارزشیابی از اولین جشنواره‌ی تصویرگری کتاب‌های درسی؛ اداره‌ی کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی
- قایینی، زهره (پاییز ۱۳۸۳) کتاب‌های تصویری و انواع آن؛ پژوهش‌نامه‌ی ادبیات کودک و نوجوان؛ شماره ی ۳۰
- واقفی، شهناز (پاییز ۱۳۸۳) رنگ‌ها و تاثیرات روانی آن‌ها؛ آموزش راهنمایی تحصیلی؛ دوره ی دهم؛ شماره ی ۱؛ دفتر امور کمک آموزشی
- رومن، سید امیر (۱۳۸۳) اصول و معیار های زیبا شناسی تصویر های آموزشی (۲)؛ رشد جوانه؛ بهار و تابستان ۱۳۸۳
- عسکری، کیوان (۱۳۸۱) کتاب ماه کودک و نوجوان؛ دی ماه ۱۳۸۱؛ ص ۳۱
- مثقالی، فرشید (۱۳۸۱) ماه کودک و نوجوان؛ گزارش پانزدهمین نشست نقد آثار هنری فرشید مثقالی
- قایینی، زهره (۱۳۹۰) تصویرگری کتاب‌های کودکان؛ تاریخ تعریف‌ها و گونه‌ها؛ تهران چيستا
- محمدی، محمد هادی، قایینی، زهره (۱۳۸۰) ادبیات کودکان دوره مشروطه تاریخ ادبیات کودکان؛ ج ۳؛ تهران چيستا
- نورتون، دونا (۱۳۸۲) شناخت ادبیات کودکان گونه‌ها و کاربردها؛ مترجم منصور راعی و دیگران؛ تهران چيستا؛ ص ۱۵۸
- نودلמן، پری (۱۳۸۰) سبک به مثابه معنا؛ مترجم ئمیلای امیر ابراهیمی؛ پژوهش‌نامه ادبیات کودک و نوجوان؛ صص ۹۱-۹۹
- حسن‌پور، محمد (۱۳۸۸) تصویرسازی؛ تهران فاطمی

- برزگر، داود، ابریشمی، سید مسعود، تهمتن مقدم، حمید(۱۳۹۶) **تصویرگری کتاب کودک و نقش آن در گسترش ابعاد ذهنی و شخصیتی معنوی کودکان**؛ دانشگاه تهران؛ ۳۱ تیر ماه ۱۳۹۶؛ هشتمین کنفرانس بین المللی روانشناسی و علوم اجتماعی (8th Intl.conf.onpsychologyand socialagy)
- هنر رنگ یوهانس اتین؛ مترجم عربعلی شروه؛ (۱۳۹۷) انتشارات سیاولی
- اکرمی جمال الدین(۱۳۸۷) **ماه کودک و نوجوان**؛ کتاب های مصور، کتاب های تصویری؛ سال دوازدهم؛ شماره ۵؛ اسفند ۱۳۸۷
- سالزبری، مارتین(۱۳۸۷) **تصویرگری کتاب کودک(خلق تصویر برای کتاب)**؛ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان؛ تهران
- جلالی، فرزانه(۱۳۹۵) **روش های نمونه گیری**؛ انتشارات پروران پژوهش؛ چاپ اول ۱۳۹۵؛ ص ۲۸۱
- جهت، مریم، تصویرسازی و مدل سازی علمی، ۱۳۸۷، چاپ اول، تهران، چاپخانه مدرسه.
- نیک نژاد، سهیلا، نقش تصویرهای آموزشی در انتقال مفاهیم علمی، ۱۳۸۳، چاپ اول، تهران، سازمان پژوهش و برنامه ریزی درسی، وزارت آموزش و پرورش.
- علی بابایی، سارا، بررسی ویژگی های تصویرسازی خلاق در کتابهای آموزشی(دوره دبستان)، ۱۳۹۲، دانشگاه معماری.دانشگاه آزاد اسلامی.
- رهبری، فاطمه، آهنگری کلایی، زهرا، بررسی آموزش هنر دوره ابتدایی در ایران و کانادا، کنفرانس بین المللی روانشناسی، علوم تربیتی و رفتاری، تهران، تیرماه ۱۳۹۵
- نبوی، سیدصادق، زنبورعلی هم می تواند استاد تو باشد، نقش هنر در پرورش خلاقیت و ارتقای سلامت روانی دانش آموزان، مجله رشد آموزش مشاور مدرسه، دوره هشتم، شماره ۴، تابستان ۱۳۹۲
- تسلیمی، نصرالله، هنر پرورش خلاقیت، درآمدی بر آموزش هنر، مجله رشد آموزش هنر، دوره نهم، شماره ۱، پاییز ۱۳۹۰، ص ۱۱-۱۵

فهرست منابع انگلیسی

- Peek, Lori, Sutton, Jeannette, Gump, **caring for Childern in the after math of Disaster:The Church of the Brethren Childrens Disaster Services Program** .Judy(2008) ,pp.408-421,published by:University of Cincinnati.
- _ Yuan Hsiao, ching(2015) **Current Kindergarten Parents Attitudes toward and Beliefs about Childeren s Art Education in Majority Citices and Counties of Taiwan**.Internatinal Education Stuiies:Vol.8,no.4,2015
- _ Kathleen, Garmley(2016) **The Exclusion of the Creative Arts from Contracted School Curricula for**
- _ Abasi (2013) **Concept Education by Art Education and an Investigation on the Opinions of Teacher Candidates about the Different Concept Procedia-Social and beharioral Sciences**106, 690_695
- _ Bagrow, James p, Albert-laszloarabasi, Dashum Wang, Bargraw Jp, Wang D, Barabasi A_L(2011)**Colect Response of human populations to Lang_Scale Emergencies**; Plos one 2011;6(3):17680
- _Atadokht.A, Noroz.H, Ghaffari.O(2014)**The Effect of Social Problem_solving Training on Psychological Well_Being and Resiliency of Students with Learning Difficulties**; Journal of Learning Disabilities.2014; 3(no.2//25_131) : 92_126 [Inperson]
- _ Martin M-L(2010)**Child Participation in Disaster Risk Reduction , The case of Flood-affected children in Bangladesh**;Third world Quarterly;3l(8);1357-75
- _ Chilcote,Robekahl,Cleveland, Heights(2007)**Art Therapy with Child Tsunami Swvivors in Sri Lanka**; 156-162
- _ Tagsharififar s(2004) **The psychological Aspects of War in Children**; JAUMS; 1(4): 247_53.[Persion]
- _ Teresay,Neely-Hwei(Janet) lee-Smeltzer(2001) **DIVERSITY now, People Collections and Academic Libraries**; The Haworth Information Press An Imprint of the Haworth Press; Inc New York; London;Oxford;244
- _Fredickson BL(2004)**The Broaden and Build theory of Positive emations; Philosophical Transactions of the Royal Society B** :Biological Sciences; 2004;359(1449):1367.
- Mohammadinia Leila,(2019) **Operational Stratrgies for Samaneh, Tafti Abbas Ali Dehghani,-Mirzaei, Establishing Disaster-Resilient Schools:A Qualitative study**, Advanced Journal of Emergency Medicine 2020.
- Leila Mohammadinia, Ardalan Ali,Khorasani-Zavareh,Davoud,Ebadi Abbas,Malekafzali Hossein,Fazel Mojtaba.**Domains and Indicators of Resilient Children in Natural Disasters:A Systematic Literature Review**. International Journal of Preventive Medicinie(2018) ,Jun26
- Sarewiz,D.and Pielke RA.(2001)."**Extreme Events:A Research and Policy Framework for Disasters in Context**". International Geology,Vol.43p.408-418

-Ahmadi, Parvin, Keshavarz Dizjini, Status of Curriculum of Elementary School, Bioethics Journal, Special Issue on Citizenship Right, Autumn 2018, 55-68